

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

משכן העדות

הלכה

מלאכת בונה בשבת

פרשת פקודי תשפ"ב

שנה כ"ד – קובץ כ' [ת"ת]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת פקודי

מלאכת בונה בשבת

"ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" (מ' י"ז).

הנה מלאכת בונה בשבת נלמדת מהקמת המשכן, כשם שכל ל"ט מלאכות בשבת נלמדו מהקמת המשכן ועשיית כליו (כדאיתא בשבת מ"ט ע"ב). אמנם בענין מלאכת בונה מצינו הלכתא גבירתא התלויה בפרטיהם ודקדוקיהם להקמת המשכן, ונבאר.

א

בנין לשעה

בירושלמי פרק כלל גדול (סוף ה"ב, נ"ב ע"ב) נחלקו אמוראי אם בנין לשעה הוא בנין או לא, ויסוד מחלוקתן הוא אם בנין המשכן שממנה ילפינן מלאכת בונה הוא בנין לשעה או לא, דלר' יוסי מתוך שהיו נוסעים וחונים עפ"י הדיבור, כבנין עולם הוא ואינו בנין לשעה, ולר' יוסי ב"ר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ הוא בנין לשעה, וז"ל:

"מה בניין היה במשכן. שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסי מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור כמי שהיא לעולם. א"ר יוסי בי רבי בון מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. הדא אמרה בנין לשעה בנין".

וכתב החת"ס (בשו"ת או"ח סי' ע"ב) דתלמוד דידן סבר דהוי כבנין עולם, דבשבת (ל"א ע"ב) אמר עולא בדעת ר' יוסי דסותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר, על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר, והקשה לו רבה "מכדי כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא", וא"ל דשאני התם, כיון דכתיב "על פי ה' יחנו" כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, וכתב החת"ס דראיה מכאן דלגמ' דידן הוי כבנין עולם וכסברת ר' יוסי והלכה דבנין לשעה לא הוי בנין.

מלאכת בונה בשבת

ומתוך כך דן לענין הפאראסאל (מטריה) בשבת, שכתב הנוב"י (תנינא או"ח סי' ל') דיש חשש איסור תורה בפתיחתה, ונחלק עליו החת"ס וכתב דלא רק שאין בזה איסור תורה אלא אפשר דמותר לכתחלה, והנה החת"ס שם כתב שודאי אין איסור תורה בפאראסאל כיון דהוי בנין לשעה, (ועיין לקמן אות ה').

אמנם יש לדון בראית החת"ס, דיש לפרש סברת הגמ' בדרך אחר, דמה שצריך דוקא סותר ע"מ לבנות במקומו, הוא כדי שתהא הסתירה מוכרחת לצורך הבנין, דרק כאשר הסתירה הכרחית לצורך בנין הוי הסתירה מלאכה כבונה, וכיון שצריך לבנות במקומו הרי א"א לבנות בלעדי הסתירה, א"כ הוי הסתירה מוכרחת לצורך הבנין וחייב על הסתירה כמו על הבנין, אבל אם הוי ע"מ לבנות שלא במקומו א"כ בעצם יכול לבנות בלי לסתור, דיכול להביא קורות ואבנים חדשים ממקום אחר, אלא דבמקרה אין לו קורות אחרים או מסיבה אחרת, אבל כיון שאין הסתירה מוכרחת בעצם לצורך הבנין אינה מלאכה, אך מכיון שכל מסעותיהם וחנייתם היה עפ"י ה' א"כ הוי הסתירה שפיר לצורך הבנין כיון שכך היה עפ"י ה' שיחנו ויסעו ויסתרו ויבנו בנין זה, ולפי"ז אין מזה כל ראייה דהוי מלאכה המתקיימת וכבנין קבע הוא, דגדר ע"מ לבנות במקומו אינו דומה לגדר בנין לשעה.

אך באמת מחידושי הר"ח (שם בדף ל"א) מבואר דכיון דכתיב עפ"י ה' יחנו א"כ שמא יאמר להם לבנותו שוב במקומו ושפיר הוי כע"מ לבנות במקומו, וא"כ יש ראייה ג"כ דלא הוי בנין לשעה, דכיון דהכל היה עפ"י ה' שמא יאמר להם לא לסותרו ולהשאירו לזמן רב ושפיר הוי בנין המתקיים.

אך אף אם נפרש כפי' הר"ח לכאורה צריך לומר דסברא זו מהני רק לענין שיחשב סותר ע"מ לבנות במקומו, אבל לא להחשיבו בנין קבע, דאם לא כן יש סתירה בין דברי הגמ' שם לדברי הגמ' בדף ע"ד ע"ב, שם מבואר דמה שקשרו ביתידות האהלים הוי קשר שאינו של קיימא, ומשו"כ אין ללמוד מלאכת קושר מקשר זה, וע"כ צ"ל דאף דנחשב ע"מ לבנות במקומו כיון דאפשר שיהיה במקומו, מ"מ מטעם זה עדיין לא הוי קבוע כיון דמ"מ יסעו שהרי הבטיח הקב"ה להכניסן לארץ, אך מ"מ מוכח מעצם הסוגיא בדף ע"ד ע"ב דמה שנעשה בהקמת המשכן לא הוי של קיימא, ולפי"ז אדרבא מוכח דבגמ' דידן נקטינן דחייב על בנין לשעה כיון דילפינן בונה ממשכן דהוי לשעה.

מלאכת בונה בשבת

והנה איתא בעירובין (נ"ה ע"ב) דיושבי צריפין אין מונין להם אלפיים אמה אלא מפתח בתייהן, דכיון דחנייתן עראי, ונתקשו בגמ' מדגלי מדבר, דכל המחנה היה כ"ד אמות, אף שישראל יושבי אהלים היו, ותירצו "כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי".

ולכאורה יש ללמוד מזה דאכן המושכן היה בנין קבע, וישיבתן ישיבת קבע, ונמצא סוגיות הגמ' בשבת ובעירובין סותרות זה את זה.

ויש לחלק דאף אם לגבי מלאכת בונה הוי המושכן בנין לשעה, מ"מ ישיבתן ישיבת קבע לגבי דין תחומין, וז"פ.

[אך לפי מה שכתבתי במנחת אשר לשבת (סי' פ"ה) אפשר דרק לענין מלאכת קושר חשוב בכה"ג לשעה ואינו של קיימא דדין מסויים וגדר מיוחד יש במלאכת קושר דצריך קשר של קיימא, ואם אינו עומד מסתמא לשם קיום הוי אינו של קיימא ואינו קשר, אבל לענין בנין אם אינו עומד בודאות לסתירה הוי של קיימא ואינו בנין לשעה וחייב עליה, אך לא מסתבר כ"כ לחלק בזה, דמ"מ חזינן מדברי הירושלמי דאי לאו סברת כיון דכתיב "עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו" כבנין קבע הוא, היה מסתבר דבנין לשעה הוי אף שראוי להתקיים מצד עצמו ואינו עומד לסתירה אלא ע"י בנ"א, וא"כ לא שנא קשירה מבנין, ודו"ק בכ"ז כי קצרת].

ומ"מ מצינו להדיא בריטב"א שבת (ק"ב ע"ב) דבנין לשעה הוי בנין והביא את דברי הירושלמי, הרי דנקט עיקר דהוי בנין כשיטת הנוב"י עי"ש.

אמנם לכאורה נראה דאף דהנוב"י הוכיח מדברי הרי"ף שכל שיש בגג טפח חשוב קבע, אפשר דעד כאן לא ס"ל דכל שיש בגג טפח הוי אהל קבע אלא בדבר שבמהותו וצורתו הוי כאהל קבע ומחובר לקרקע וכגון טלית כפולה הקשורה לכתלי הבית (כמ"ש רש"י והרי"ף), אבל בדבר שבמהותו וצורתו אינו אלא ארעי או שאינו ראוי כלל לעמוד בקביעות, בזה הוי אהל ארעי אף אם יש בגג טפח, וכך מסתבר לכאורה.

ומ"מ בודאי מסתבר לפי כל זה דמטריה אינה אהל קבע, דבאמת אין לך אהל ארעי גדול מזה שכל מהותו וענינו ארעי גמור, ורק לשעה מועטת אדם פותחו כדי להגין על עצמו מזרם וממטר ואח"כ היא נסגרת ובטלה מדין אהל, ודו"ק בזה.

מלאכת בונה בשבת

ב

בארעי העשוי לכך

וראיתי בשו"ת שואל ומושיב (תליתאה ח"ב סי' מ"ב) שכתב לחדש, דכל העשוי לשם כך וזה דרכו, הוי אהל קבע אף שהוא עובר ממקום למקום ואינו קבוע במקום אחד, ומשום כך כתב דאפשר דמטריה הוי אהל קבע, ודחה את היתר החת"ס משום דהוי בנין לשעה. והביא לזה ראיה מדברי התוס' בסוכה (כ"א ע"ב ד"ה שאין) שכתבו דסוכה שבספינה הוי סוכת קבע אף שהיא עוברת ממקום למקום משום דאורחא בהכי, וביאר בכך את סברת הירושלמי הנ"ל דבנין המשכן היה בנין קבע כיון דכתיב על פי ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו, דהיינו כיון שזה דרכו חשיב קבע עי"ש.

אך אף אם נניח כיסוד דבריו דכל שדרכו בכך הוי קבע אף במקום שאינו קבוע במקום אחד אלא עובר ממקום למקום וכדחזינן בהא דסוכה, נראה פשוט דאין זה אלא לענין דאין תנועתו ממקום למקום מבטלת ממנו דין סוכת קבע, אבל פשוט לכאורה דאם הוא נסתר בפועל ואינו עומד אלא ארעי לזמן מועט דהוי בנין לשעה, דאטו משום שדרך לסותרו יחשב קבע אתמהה, וכי קשר שדרך להתירו חשוב משום כך קשר של קיימא, אלא נראה פשוט דכל שאינו עשוי לעמוד אלא לזמן מועט חשיב לשעה ואף שדרך לחזור ולבנותו ולפורסו לא חשיב משום כך קבע, דכאשר יחזור ויבנה או יפרס הוי אהל אחר וכקשר אחר, וזה פשוט מאד לענ"ד. וא"כ אכתי נראה דמטריה וכדו' שכל כולה אינה נפתחת אלא לזמן מועט בודאי הוי בנין לשעה.

והנה בשו"ת מחנה חיים (ח"ג או"ח סי' כ"ג) נשאל ברופא שצריך לצאת בגשם להציל את הנפש האם עדיף שיסע בעגלה ויעבור על שבות ודאי או שיפתח מטריה, ונטה להחמיר כשיטת הנוב"י ולהעדיף נסיעה בעגלה, ובתו"ד הראה פנים לכאן ולכאן וכתב לדחות ראית החת"ס מן הירושלמי, דאפשר דמטריה נחשב בנין קבע כיון שיכול מצד עצמו להתקיים אלא שבדרך בנ"א לסוגרו, משא"כ משכן דכיון דכתיב עפ"י ה' יחנו ממילא הוי בנין לשעה כיון שבפירוקו מתחייב משום מצות ה' עי"ש, אך כבר הארכתי במק"א דכלי אשר בעצם צורתו ומהות מיוחד ומיועד רק לשימוש ארעי, הוי לשעה אף אם בעצם ראוי הוא לעמוד ימים רבים, ופשוט לפי"ז דמטריה הוי ארעי ובנין לשעה, ואכמ"ל.

ועוד כתב שם המחנה חיים בסוף תשובתו דאפשר דאין בונה אלא במה שנבנה בתהליך מצטרף כדרך בנין שמניח אריח ע"ג לבינה אבל לא במטריה שנפתחת באחת,

מלאכת בונה בשבת

ויש ליישב לפי דבריו את קושית התוס' בשבת ע"ד ע"ב למה אין המנפח בכלי זכוכית חייב משום בונה עי"ש. אך כבר ביארתי במנחת אשר לשבת (סימן מ"א) שטעות היא זו, ואכמ"ל.

ויש לדון עוד בענין מטריה, אם מה שדרך לטלטלה ממקום למקום עושה אותה אהל ארעי, ע"פ המבואר בשו"ע (או"ח סי' שט"ו סעיף א') דוילון הוא אהל ארעי, ומשום שהוא נע ונד, וכמבואר שם במשנ"ב סק"ו, אך אפשר דוילון הנע ונד מעצמו ברוח גרע ממטריה הנעה ע"י אדם הנושאה, ויש לדון בסברא הפוכה דאף למש"כ החזו"א (בסי' נ"ב אות י"ג) דוילון הוא אהל קבע, מטריה הוא ארעי, דשאני וילון שהוא קבוע במקומו כמ"ש שם.

אך מ"מ נראה פשוט, דאף בדבר העשוי לכך הוא אהל ארעי אם דרכו לקפלו לאחר זמן מועט, ואין זה דומה לסוכה שבספינה כנ"ל, אף דנראה דאם דרכו בכך הוא "מלאכה המתקיימת", גדר מלאכה המתקיימת תלוי בחשיבות כל דבר לפי ענינו, שהרי מגבן חייב משום בונה אף אם דרך לאכלו מיד, וכן מיטה של טרסיים חייב בה משום בונה כדאיתא בשבת (מ"ז ע"א) אף דבנין לשעה לא הוא בנין משום דזה דרכן של כלים אלו, וכן בגבינה, ואין זה ענין לבנין לשעה ואהל ארעי, ועיין מה שכתבתי בזה במנחת אשר למס' שבת (סימן נ"ג), ועיין לקמן (אות ד'), ודו"ק בכ"ז כי קצרתי.

ובכל עיקר השאלה אם מותר להשתמש במטריה בשבת, עיין עוד בשו"ת מכתם לדוד להגאון ר' דוד פארדו שהיה בן דורו של הנודע ביהודה (או"ח סימן א') שגם הוא אוסר אך מתיר לפותחו ע"י גוי. ועיין עוד בשו"ת גבעת פנחס לבעל ההפלאה (או"ח סימן ז' בסוף התשובה) שכתב דאם פתחו בערב שבת והעמידו בענין שהוא אהל מותר להשתמש בו להגן עליו מפני הגשם, עי"ש.

ובחזון איש (או"ח סימן נ"ב אות ו') שכתב:

"דברי הנו"ב תניא סי' ל' בפתיחת הפערסאל בשבת אינם מתישבים, דזה ממש דין כסא טרסקל ואין מקום לחלק כאן בין נעשה לאהל ללא נעשה לאהל, ובין עושה גם המחיצות או לא שהרי זה חשיב כתשמיש דלת וזהו טעם ההיתר, וע"כ מיירי דאיכא גם מחיצות לדעת תו' דבלא מחיצות לעולם מותר, או דאיירי בבגד שיש בו מיתוח, ומ"מ כיון שהוא גוף אחד וכן דרך תשמישו אין כאן אהל והיינו נמי טעמא דלמד ממנו המ"א היתר פריסת החופה אע"ג דמכוין לאהל, והיינו נמי טעמא דמתירין לפתוח דלת

מלאכת בונה בשבת

הגג שעל הסוכה ולסתום בעת הגשם, וה"נ אם קבעו עמוד בארץ וסביביו מחיצות תלויות על צירים לפותחם ולנועלם לשבת תחתם לצל מותר, וכמש"כ המ"א טעם זה בפתיחת הדפים שבביהכ"נ להניח עליהם הספר, וכבר הביא הנו"ב כל זה אבל מה שדחה אינו מתישב, ומה שיש לדון הוא משום תקון מנא כיון דבפתיחתו ראוי לשמש בו בכל מקום חשיב תיקון מנא טפי מפריסת אהל במקום זה, וגם אוושא מלתא טפי וניכר בו עובדא דחול וגורם פרצה, והרי אסרו כילה מפני שאינן בני תורה, והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום הפרצה, וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות. מן האמור נלמד דעגלות של תינוקת שיש עליהן סוכה הנמתחת ונקפלת מותר למותחה ומותר לקפלה אע"ג דכשמותחה עושה גג ומחיצות וגם כונתו לצל ויש בגג טפח, מ"מ כיון דהסוכה קבועה בעגלה ועשוי לנטותה ולקפלה חשיב כדלת הסובבת על צירה וככסא טרסקל".

ג

בביאור דברי הירושלמי

ובביאור סברת הירושלמי דכיון דכתיב עפ"י ה' יחנו וכו' חשיב בנין קבע, נראה פשוט כפי שכבר ביארנו דכיון דבשעת הקמת האהל לא ידעו כמה זמן יחנו במקום אחד והכל היה תלוי בפי ה' הוי בנין קבע דכיון דהיה אפשר שיעמדו במק"א ימים רבים הוי בנין קבע, וכעין פירוש הר"ח את סברת הגמ' בשבת ל"א ע"ב דכיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי עי"ש, דשמא יצוום לבנותו שוב באותו המקום, וכנ"ל נראה גם לגבי דחשיב בנין קבע מחמת שאפשר שישארו שם ימים רבים, וא"כ אין מזה ראייה כלל לחדש דבר רחוק כזה דאהל ארעי ממש יהיה דינו כאהל קבע משום שזה דרכו.

ובאמת היה נראה לענ"ד ביאור אחר בסברת הירושלמי לול"ד הראשונים והאחרונים, דאף דבנין לשעה לא הוי בנין ואיננו חשוב שיחול עליו שם מלאכת בונה, מ"מ במשכן דכתיב בו עפ"י ה' יחנו וכו' אף לשעה הוי כקבע, דאין דבר חשוב וקבוע כרצונו ית"ש ומצותו עלינו, ואין לדמות בנין לשעה עפ"י רצון האדם דאינו חשוב בנין, לבנין לשעה דמשכן שהיה עפ"י ה'.

וכך נראה מדברי רש"י בעירובין שם "כיון דכתיב על פי ה' יחנו - חשובה היא חנייתן להיות נידונת קבע", ודו"ק בזה כי נכון הוא.

מלאכת בונה בשבת

ד

ובכל עיקר שאלת פתיחת המטריה, אף על פי שאיני ראוי ואיני כדאי לפקפק בדברי מאורי הדורות הנודע ביהודה והחתם סופר, נראה לענ"ד דאין לשאלה זו ענין לא לטלית כפולה וכדברי הנודע ביהודה, ולא לדברי הירושלמי בענין בנין לשעה כדברי החתם סופר, דלא בנין מאהל, ולגבי עשיית אהל הלכה פשוטה במס' שבת (קל"ח ע"א) כאהל עראי, אינו אלא איסור דרבנן, ונחלקו האחרונים מה בין אהל קבע לאיסור פריסתו מן התורה לאהל עראי.

לדעת המשנה ברורה בשער הציון (סימן שט"ו סק"ו וס"ק י"א) דאם עומד כמה ימים הוי אהל קבע.

אך כבר נחלקו האחרונים במי שנפלה סוכתו אם מותר לומר לנכרי ביו"ט או בשבת לחזור ולבנותה האם הוי שבות דשבות. דעת הפרי מגדים (א"א סימן תרכ"ו סק"א) דהוי אהל קבע האסור מן התורה, אף בשו"ת עטרת חכמים (או"ח סימן ו') חלק עליו ונקט דשבעה ימים הוי עראי.

והביכורי יעקב בתוספת ביכורים (סימן תרכ"ו) הביא מה שכתב אליו הגרעק"א שנסתפק בזה, ובעל ביכורי יעקב כתב דהוי אהל עראי, עי"ש.

אך אין לך עראי יותר ממטריה שלא פותחים אותו אלא לשעה מועטת וזה טבעו וזה דרכו ופשיטא דהוי אהל עראי.

ויתירה מזו יש לתמוה דהלא להדיא כתב הרמ"א (סימן תרכ"ו סעיף ג') דכל שיש לו צירים שעל ידם פותחים וסוגרים אותה אף לכתחלה, והוא הדין במטריות. [ושמא הפארסאל של זמנם היה שונה מהמטריה של זמנינו, ולא נגע].

וכבר ידוע בשם החזון איש שאכן אין במטריה כל חשש מצד עשיית אהל, אלא דהוי עובדא דחול, ואכמ"ל.

ה

תולדת בונה בעשיית כלים

ופש גבן לברורי מה דחייב משום בונה במיטת טרסיים, שהיא מיטה של הולכי דרכים ודרכן לפרקה ולהרכיבה כל העת, וכן המגבן דחייב משום בונה אף דהוי בנין

מלאכת בונה בשבת

לשעה. ונראה דאף שתולדת בונה הן עשיית כלי ומגבן אין בהן חסרון בנין לשעה כלל, דעשיית כלי ואוכלין אינו בונה כלל אלא עשיית כלי, כמ"ש הרשב"א בשבת (ק"ב ע"ב), ועיין בלשונו הזהב של הלבוש (בסי' שי"ד ס"א) "בכלים אין נופל בהן לומר בנין או סתירה, אלא תיקון כלי או עשייתם או שבירתם", אלא דהוי תולדת בונה, ונראה לפי"ז דבעשיית כלי ליכא ריעותא דבנין לשעה ולא הוי כבנין ועשיית אהל, אלא דמ"מ בעינן בהו מלאכה המתקיימת, ובזה סגי במה שדרכו בכך להחשיבו מלאכה חשובה ומתקיימת, וכן במגבן כבר ביארתי בכמ"ק דאין גבינה דומה לבנין כלל, אלא המגבן עושה כמלאכת הבנאים כשהוא מדבק חלק אל חלק עד שנעשו גוף אחד (עיין רמב"ם פ"ז ה"י ודו"ק), וכיון שכן אין בו כלל חסרון בנין לשעה, דאין כאן בנין כלל אלא דהוי תולדות בונה מטעם אחר, וכן במטה של טרסיים ודו"ק בזה היטב.

וראיתי שוב בפני יהושע בביצה (דף י"ב ע"א) ושבת (דף צ"ה ע"א) דמגבן חשיב בונה רק היכא "דמגבן כדי ליבשם ולהצניען לזמן מרובה או למוכרו, דבכה"ג צריך לעשותן ולתקנן כעין בנין כדי שיתקיים ולא יתפרק, אבל במגבן כדי לאכלה לאלתר באותו היום נראה דלא דמי לבנין כלל". אך לענ"ד נראה יותר ע"פ האמור דאין דמיון בין מגבן לבונה מצד התוצאה אלא מצד המעשה בלבד כמבואר, וע"ע במקור חיים לבעל חות יאיר (בסי' ש"כ) שכתב דבעשיית כדורי שלג יש חשש בונה לפי"ד הרמב"ם, הרי דפשוט ליה דלא בעינן בזה קביעות כלל, ודו"ק.

ו

אם בעינן דומיא דמשכן לגמרי

עוד כתב החת"ס בטעם דליכא איסור בונה בפתיחת מטריה בשבת, דכיון דבמשכן לא מצינו בנין הנישא ע"י האדם ממקום למקום, אין בזה מלאכה, דבעינן דומיא דמלאכת המשכן. ועוד כתב דכיון דכותלי המשכן הגיעו עד לארץ אין איסור בונה מן התורה אלא כה"ג.

ובמה שכתב החת"ס דכיון דלא היה המשכן בנין הנישא ע"י האדם אין מלאכת בונה בכה"ג, אף שמצינו בכמה מקומות בתוס' דאין איסור במלאכה שאינה דומיא דמשכן, עיין בתוס' שבת (ה' ע"ב ד"ה אגוז) לגבי אגוז בכלי ע"ג המים, ובדף צ"ד ע"א (ד"ה שהחזי) במה שחי נושא את עצמו דלא היה כותיה במשכן, מ"מ למעשה קשה לעמוד על שרשו של גדר זה, וכי זרם החשמל היה כותיה במשכן, ואעפ"כ קיבלו כל בית ישראל דהוי מלאכה גמורה. והארכת בזה לעיל (סימן צ"ט).

מלאכת בונה בשבת

אמנם ברור דמלבד הגדר הכללי דמלאכה המתקיימת בכל מלאכות שבת נחלקו במיוחד במלאכת בונה משום דמהות הבנין וטבעו להיות קבוע ומחובר, ומשום כך אין בגדר בנין לשעה נפ"מ במשך הזמן שהבנין מיועד לעמוד, אלא כ"ז שהבנין נועד מראש לפירוק הוי בנין לשעה, וכעי"ז ביארתי במק"א בגדר קשר של קיימא דהוי דין מסויים במלאכת קושר ולא גדר כללי של מלאכה המתקיימת, ואכמ"ל.

משכן העדות

משכן העדות

הנה פעמים רבות בספר שמות נכתב פרשת ציווי הקמת המשכן, בפרשיות תרומה - תצוה לפני חטא העגל, ובפרשיות ויקהל - פקודי לאחר חטא העגל, והלא דבר הוא.

ואמרתי בדרך משל, אב שזכה לבן מתמיד בתלמודו ובעל דרך ארץ שגרם לו נחת רוח מרובה וקנה לו מתנה יקרה, אך עוד בטרם הספיק לתת לו מתנתו, שמע מן המלמד לדאבון לבו שבנו שוב אינו נוהג כשורה וחלה התדרדרות גם בהתמדתו, אמר האב למלמד, הלא התכונתי לתת לו מתנה שקניתי, אמר לו המלמד, נוכל להשתמש במתנה להעלותו מחדש על הדרך הישרה, תן לו מתנה זו בתנאי שיחדש ימיו כקדם!

כך באמת היה הקב"ה משרה שכינתו בציון אף אם לא חטאו בעגל, והיא הנותנת לולי חטאו ודאי היו ראויים לכך (ועיין רמב"ן פרשת תצוה כ"ט מ"ו שהעבודה במקדש היא צורך גבוה), אך מאחר שחטאו צוה על המשכן והשרה שכינתו כעדות שנמחל עונם (רש"י ריש פרשתנו) ועוד התנה עמהם שאם לא ישמרו על דרך עץ החיים יחרב הבית בעוונם.

אמנם אף שהמשכן מעיד שהקב"ה מחל על חטא העגל אין כאן מחילה מוחלטת, דהלא אמר הקב"ה וביום פקדי ופקדתי וכתב רש"י דאין לך פורענות שבא על ישראל שאין בה מחטא העגל.

ועוד כתב רש"י "אלה פקודי המשכן משכן העדות, רמז לשתי משכנות שנתמשכנו בעונותיהם של ישראל" וצ"ב בלשון זה שנתמשכנו והלא חרבנו, אלא נראה דהקב"ה לקח את מקדשות ישראל כמשכון על החוב, ומדת רחמים יש כאן שלא נפרע מבעל חובו בחוזק יד אלא לקח משכון, שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא על בניו חביביו, משכון לקח עד אשר יפרע בע"ח את חובו.

וכאשר נזכה לפרוע את החוב עתיד הקב"ה להחזיר את המשכון.

הרחמן הוא יבנה בית בקרוב בימינו

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

